

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	بخش اول: مبانی بحث: در اندیشه جامعه
۹	فصل اول: حکمرانی متعالی در پرتو مرگ آگاهی
۹	مرگ به مثابه نوشدارو!
۱۱	جان‌مایه سنت خط‌مشی‌گذاری در حکمرانی متعالی
۱۲	نقش جهاد در شکل‌دهی و حفظ حکمرانی متعالی
۱۳	منزلت والای مردم در حکومت اسلامی
۱۴	جامعه مستقل و برخوردار از اعتماد عمومی
۱۷	جامعه آزاد و برخوردار از حقوق مدنی برابر
۱۸	جامعه امن و مقاوم در برابر تهدیدها و هیجانه‌ها
۲۰	جامعه مرفه، خردمند و مبرا از فقر
۲۱	جامعه آگاه و متعهد به پیشرفت
۲۳	جامعه جدی و مصمم در اجرای خط‌مشی
۲۷	جامعه زنده و یادگیرنده
۲۹	گذار از حکمرانی خوب و سالم
۳۳	داستان خط‌مشی در حکمرانی متعالی
۳۶	منافع عمومی، منافع ملی، مشکلات عمومی و مسائل عمومی
۴۰	مرگ آگاهی، مرگ‌اندیشی و مرگ‌باوری حکمرانان
۴۳	زیبایی و خردمندی، ره‌آورد مرگ آگاهی در خط‌مشی‌گذاری
۴۴	نتیجه بحث
۴۵	مباحث و پرسش‌های مهم
۴۶	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۴۷	کارگاه اول: تعریف منافع عمومی

۴۸	فصل دوم: حکمرانی و ارزش‌های متعالی؛ از توحید تا آخرت‌گرایی
۴۸	ذکر حق، شهر عدل و خط‌مشی موحدان
۴۹	حکمرانی اخلاقی در سلوک توحیدی
۵۲	حکمرانی اخلاقی در پیروی از پیامبر اسوه «صلی‌الله‌علیه و آله»
۵۳	حکمرانی اخلاقی در پیروی از ائمه هدی «علیهم‌السلام»
۵۵	حکمرانی اخلاقی در جهت عدالت‌گستری
۵۷	حکمرانی اخلاقی در جهت آخرت‌گرایی و مرگ‌آگاهی
۵۸	سامانه اصول ناظر بر حکمرانی متعالی و اخلاقی
۶۱	حقوق و آزادی‌های دگراندیشان
۶۲	ارزش‌های برآمده از مرگ‌آگاهی حکیمانه
۶۳	نتیجه بحث
۶۴	مباحث و پرسش‌های مهم
۶۵	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۶۵	کارگاه دوم: ارزش‌گرایی و ارزش‌آفرینی

بخش دوم: تحقق حکمرانی متعالی، از طریق فراگرد خط‌مشی‌گذاری عمومی

۶۸	فصل سوم: احساس مشکل و کاوش مستمر در عرصه عمومی
۶۸	آینده به مثابه حاصل عملکرد امروز
۶۹	احساس مشکلات عمومی
۷۰	هدف‌گذاری متعالی برای حل مشکلات عمومی
۷۱	منابع تعریف اهداف سیستم خط‌مشی‌گذاری عمومی
۷۴	الف) مشکلات عمومی مشهود یا نامشهود در زیستگاه‌های عامه مردم
۷۴	ب) قانون اساسی و مشکلات عمومی
۷۷	ج) همه‌پرسی‌ها و مشکلات عمومی
۷۸	د) اجماع خبرگان و نخبگان درباره مشکلات عمومی
۷۹	ه) شرایط زندگی اقلیت‌ها و مشکلات عمومی آن‌ها
۷۹	درک مشکلات عمومی در پرتو رهنمودهای قرآن حکیم و سنت چهارده معصوم «علیهم‌السلام»
۸۲	کاوش مستمر عرصه عمومی از طریق زندگی در میان مردم و با مردم
۸۵	مرگ‌آگاهی حکیمانه، ضامن درک بهتر دشواری‌های زندگی مردم
۸۵	نتیجه بحث
۸۶	مباحث و پرسش‌های مهم

صفحه	عنوان
۸۷	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۸۷	کارگاه سوم: طراحی خرده سیستم احساس مشکل عمومی
۸۹	فصل چهارم: تعریف مسئله و طراحی داشبورد سیستم هدف گذاری متعالی
۸۹	تعاریف آینده پرداز
۹۰	تعریف مسئله عمومی
۹۱	تعریف مسئله عمومی در پرتو ملاحظات علمی چندرشته ای
۹۳	طراحی سیستم مسئله پردازي پویا و یادگیرنده
۹۳	طراحی سیستم اولویت بندی مشکلات عمومی برای مسئله پردازي برتر
۹۵	شاخص های مهم سیستم اولویت بندی مشکلات و مسائل عمومی
۹۶	الف) گستره تأثیر مسئله و مراتب فراگیری
۹۶	ب) وخامت تأثیر مسئله و مراتب شدت آن
۹۶	ج) فوریت و مدیریت زمان
۹۶	د) تسهیلگری و هم افزایی حل سایر مسائل عمومی
۹۷	ه) قدمت، دیرینگی و مزمن بودن
۹۷	و) تأثیر بر ارزش های اجتماعی و تحول فرهنگی
۹۷	محدودیت منابع، سیر تحولات محیطی و نوع نگاه به آینده
۱۰۰	مطالعه امکان پذیری با توجه به منابع و امکانات در دسترس
۱۰۱	تحلیل پیامدهای تغییر و تحول
۱۰۱	ماهیت و کیفیت نگاه به آینده
۱۰۳	تعریف مسئله به منزله امانت عمومی
۱۰۴	سیستم مسئله پردازي و هدف گذاری فوق فعال و متعالی
۱۰۷	تغییر سطح تحلیل برای گذار از درماندگی آموخته شده در تعریف مسئله عمومی
۱۰۸	مرگ آگاهی حکیمانه در تعریف مسئله
۱۰۹	نتیجه بحث
۱۱۰	مباحث و پرسش های مهم
۱۱۲	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۱۱۲	کارگاه چهارم: هدف گذاری و مسئله پردازي برای آینده
۱۱۳	فصل پنجم: شکل دهی پیشنهاد و تدوین اولویت های دستور کار
۱۱۳	اعتبار نمایندگی

صفحه	عنوان
۱۱۴	پیشنهاد خط‌مشی در گستره امور عمومی
۱۲۶	الف) قوی ساختن و ذی‌صدا ساختن آحاد جامعه
۱۲۶	ب) مهار قدرت مانور ذی‌نفوذان و قدرتمندان
۱۲۷	قدرتمندسازی و اقتداربخشی به شهروندان بی‌صدا
۱۲۸	مهار لابی‌ها و لابی‌گرها
۱۳۰	دستورگذاری بر حسب مصلحت و منفعت عمومی و ملی
۱۳۴	تنوع مصادیق برای منفعت ملی
۱۳۷	مسئولیت عمومی
۱۳۸	دستورگذاری برای ذی‌حقان، ذی‌نفعان و گروه‌های فشار
۱۳۹	تجلی مرگ آگاهی در دستورگذاری
۱۳۹	نتیجه بحث
۱۴۱	مباحث و پرسش‌های مهم
۱۴۳	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۱۴۳	کارگاه پنجم: طراحی فراگرد دستورگذاری متعالی و حق‌مدار
۱۴۴	فصل ششم: طراحی خط‌مشی و سامان‌دهی سناریوها و سیستم‌ها
۱۴۴	دبیران مخلص و طراحی پیراسته از هوای نفس
۱۴۵	از تنظیم تا طراحی خط‌مشی
۱۴۶	الف) جامعه هدف ویژه خط‌مشی
۱۴۷	ب) اهداف خط‌مشی‌گذاران صالح در جامعه هدف
۱۴۷	ج) ابزارهای مجاز و سالم خط‌مشی
۱۴۸	د) دوره زمانی مناسب برای اجرای خط‌مشی
۱۴۸	ه) منابع مالی و بودجه ضروری برای اجرای خط‌مشی
۱۴۹	و) کارگزاران و مجریان شایسته خط‌مشی‌گذاری عمومی
۱۴۹	ز) ذی‌نفعان، ذی‌نفوذان و ذی‌حقان هر خط‌مشی
۱۴۹	ح) مسیر قانونی تصویب خط‌مشی
۱۵۰	ط) پیش‌بینی چالش‌های تصویب خط‌مشی
۱۵۱	ی) مسیر قانونی اجرای خط‌مشی
۱۵۱	ک) پیش‌بینی چالش‌های اجرای خط‌مشی
۱۵۱	ل) پیش‌بینی پیامدهای تسلسلی و احتمالی اجرای خط‌مشی
۱۵۳	م) تعیین مرز موفقیت و شکست خط‌مشی

صفحه	عنوان
۱۵۳	ن) تعیین شاخص‌های ارزشیابی خط‌مشی در جامعه هدف
۱۵۳	س) تصویربرداری از جامعه هدف پس از اجرای خط‌مشی
۱۵۳	ویژگی‌های طراح خط‌مشی
۱۵۳	الف) توان خط‌مشی‌پژوهی و آینده‌پژوهی
۱۵۴	ب) ایمان به موفقیت
۱۵۴	ج) صبر، استقامت و نستوهی
۱۵۴	د) خلاقیت، نوآوری و نوآفرینی
۱۵۵	ه) جدیت در مطالعه، پژوهش و رصدگری
۱۵۵	و) خویشتن‌داری و وفاداری به کشور برای حفظ محرمانگی
۱۵۶	ز) جامع‌نگری و اتخاذ نگاه سیستمی به ابعاد گوناگون مسئله عمومی
۱۵۶	تلاش برای آزمون و پیش‌بینی پیامدهای اجرای خط‌مشی‌های طراحی شده
۱۵۷	طراحی سناریوهای اجرایی و سیستم‌های مجری
۱۵۷	ضرورت بازبینی مکرر خط‌مشی‌های طراحی شده
۱۵۸	مرگ آگاهی در طراحی خط‌مشی
۱۵۸	نتیجه بحث
۱۵۹	مباحث و پرسش‌های مهم
۱۶۱	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۱۶۱	کارگاه ششم: طراحی یک خط‌مشی خوب
۱۶۲	فصل هفتم: تصویب خط‌مشی و مشروعیت‌بخشی به آن
۱۶۲	تصویب خط‌مشی به منزله امانت
۱۶۳	محیط امن تصویب
۱۶۴	ارزش خط‌مشی در ثروت‌آفرینی و قدرت‌افزایی
۱۶۴	اهمیت مرحله تصویب خط‌مشی
۱۶۵	ویژگی‌های یک فراگرد خردمندانه تصویب خط‌مشی
۱۶۷	تأکید دوباره: فهم خط‌مشی به مثابه امانت
۱۷۰	بازپردازی مستمر مصوبه‌ها در سیستم حکمرانی متعالی
۱۷۱	حق الناس جاریه و مرگ آگاهی در هنگامه تصویب خط‌مشی
۱۷۲	نتیجه بحث
۱۷۴	مباحث و پرسش‌های مهم
۱۷۴	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۱۷۴	کارگاه هفتم: طراحی فراگرد تصویب خط‌مشی حق‌مدار و تعالی‌گرا

صفحه	عنوان
۱۷۶	فصل هشتم: نگاشت سازمانی و اجرای خط‌مشی
۱۷۶	مجریان نستوه
۱۷۷	اجرای خوب
۱۷۷	حکمران یا مجری خوب خط‌مشی
۱۷۸	الف) برخورداری از تخصص موضوعی و صاحب سبک بودن در حکمرانی
۱۷۹	ب) برخورداری از شایستگی و تجربه کافی
۱۸۰	ج) نستوهی، سخت‌کوشی، اعتماد به نفس، توکل و تاب‌آوری
۱۸۲	د) خلاقیت، سیال بودن ذهن و مشاوره‌پذیری از دیگران
۱۸۲	ه) اخلاق‌مداری در اجرا و رعایت جوانب مسئولیت اجتماعی
۱۸۴	و) آشنا بودن با سیستم‌های اجرایی سناریومبنا و سلولی
۱۸۵	ز) وفاداری نسبت به کشور و ملت خود
۱۸۵	ح) آشنایی با جعبه‌ابزارهای گوناگون برای کارآمد ساختن اجرا
۱۸۶	ط) آشنایی با پیش‌ران‌های گوناگون در محیط اجرا
۱۸۸	اجرای خط‌مشی به مثابه تکلیف
۱۹۰	موانع اجرای خط‌مشی
۱۹۱	مرگ آگاهی حکمرانان و مجریان خط‌مشی
۱۹۳	نتیجه بحث
۱۹۴	مباحث و پرسش‌های مهم
۱۹۴	پرسش‌هایی برای مطالعه بیشتر
۱۹۵	کارگاه هشتم: طراحی فراگرد اجرای خط‌مشی در حکمرانی متعالی
۱۹۶	فصل نهم: ارزشیابی خط‌مشی و عیارسنجی آن
۱۹۶	ارزشیابان دقیق و حاذق
۱۹۷	ارزشیابی خوب
۱۹۹	ارزشیابی خوب و توسعه سیستم‌های مکمل خط‌مشی‌گذاری
۲۰۲	شفافیت عملکرد و حساب‌پس‌دهی حکمران
۲۰۳	ارزشیابان سالم خط‌مشی‌های عمومی و سنت‌های حکمرانی
۲۰۵	ارزشیابان خیره خط‌مشی‌های عمومی
۲۰۶	ارزشیابی تحول‌آفرین و ساخت واقعیت آینده
۲۰۶	الزامات قضاوت و ارزشیابی سالم

صفحه	عنوان
۲۰۷	مرگ آگاهی ارزشیابان خطمشی
۲۰۸	نتیجه بحث
۲۰۹	مباحث و پرسش های مهم
۲۱۰	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۲۱۰	کارگاه نهم: طراحی فراگرد ارزشیابی خطمشی حق مدار و حکمرانی متعالی
۲۱۲	فصل دهم: درس آموزی، خاتمه بخشی و مدیریت دانش خطمشی
۲۱۲	حکمرانان درس آموز
۲۱۳	مستندسازی اثربخش و خاتمه بخشی دقیق
۲۱۴	یادگیری از خطمشی و درس آموزی از آن
۲۱۶	نقطه های ثقل مستندسازی هوشمند
۲۱۶	الف) مستندسازی وضعیت جامعه هدف خطمشی و فراگرد شناسایی مشکل
۲۱۶	ب) مستندسازی فراگرد ابداع خطمشی برای حل مشکلات عمومی
۲۱۷	ج) مستندسازی فراگرد بیان مسئله
۲۱۷	د) مستندسازی فراگرد تدوین دستور کار
۲۱۷	ه) مستندسازی فراگرد طراحی و شکل دهی
۲۱۸	و) مستندسازی فراگرد تصویب
۲۱۸	ز) مستندسازی فراگرد اجرا
۲۱۹	ح) مستندسازی فراگرد ارزشیابی خطمشی
۲۱۹	ط) مستندسازی فراگرد درس آموزی، خاتمه بخشی و مستندسازی
۲۲۰	گزارش گیری و مستندسازی دقیق ناتوانی ها و کاستی ها
۲۲۰	طراحی سیستم های هوشمند مستندسازی مبتنی بر کلان داده
۲۲۴	رسالت سیستم مستندسازی، درس آموزی و خاتمه بخشی
۲۲۶	مرگ باوری مستندسازان و درس آموزان از خطمشی و حکمرانی
۲۲۶	نتیجه بحث
۲۲۷	مباحث و پرسش های مهم
۲۲۸	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۲۲۸	کارگاه دهم: مستندسازی تعالی گرا
	بخش سوم: هدف از حکمرانی متعالی: تحقق شهر عدل
۲۳۰	فصل یازدهم: هم آفرینی تکامل گرایانه در پرتو یادگیری از جامعه
۲۳۰	نقش مردم در اصلاح سیستم حکمرانی

۲۳۱	هم آفرینی و هم تکاملی مردم و سیستم حکمرانی
۲۳۲	امر به تعالی و نهی از تباهی
۲۳۵	رابطه تکامل بخش حکمرانان و مردم
۲۳۶	طرح واره هم آفرینی و هم تکاملی حکمرانان و مردمان
۲۳۶	ساز و کار قانونی نقد حکومت
۲۳۷	ساز و کار قانونی خلع ید از خط مشی
۲۳۹	ساز و کارهای قانونی خلع ید از حکومت
۲۳۹	بقای تضمین شده حکمرانی صالح
۲۴۰	نتیجه بحث
۲۴۱	مباحث و پرسش های مهم
۲۴۲	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۲۴۲	کارگاه یازدهم: هدایت جامعه به سوی تعالی
۲۴۳	فصل دوازدهم: ساخت اجتماعی واقعیت در جامعه تعالی گرا
۲۴۳	ساخت آینده در محضر خدا
۲۴۴	آفرینش گری خط مشی از طریق توسعه زبان خط مشی و گفتمان سازی در اجتماع
۲۴۵	خط مشی و ساخت اجتماعی واقعیت
۲۴۶	خط مشی و ساخت واقعیت آینده
۲۴۷	پیامدهای تسلسلی و فرانسلی خط مشی و سیستم حکمرانی
۲۴۸	آثار پروانه ای و پیامدهای تسلسلی کنترل نشده
۲۴۹	خط مشی و آینده؛ سرمایه اجتماعی، عدالت اجتماعی و اعتماد عمومی
۲۵۰	حکومت علوی؛ مبنای اسوه پردازی برتر از واقعیت
۲۵۱	الف) ساده زیستی و شباهت سطح زندگی حکمران و عامه مردم
۲۵۱	ب) ضرورت فقر زدایی
۲۵۱	ج) برابری و عدالت گرایی
۲۵۲	د) اهمیت تأمین امنیت مردم
۲۵۲	ه) اهمیت مشاوره با مردم و مشارکت اجتماعی
۲۵۴	و) اهمیت وجود یاران صالح و توانمند و سپردن کار به شایستگان
۲۵۵	ز) احترام به آزادی افراد
۲۵۶	حکمرانی متعالی و اسوه
۲۵۷	مرگ باوری و مرگ آگاهی، ضامن ساخت واقعیت متعالی

صفحه	عنوان
۲۵۸	نتیجه بحث
۲۵۹	مباحث و پرسش های مهم
۲۶۰	پرسش هایی برای مطالعه بیشتر
۲۶۰	کارگاه دوازدهم: آفرینش واقعیت آینده؛ تصویرپردازی فوق فعال از ...
۲۶۲	منابع و مآخذ

تقدیم به حکمرانان شهید و کارگزاران مرگ‌باور و مرگ‌اندیش؛
آنان که در زمان حیات نیز شهیدند و شاهد بر هر آنچه در سیستم‌های
تنظیم‌گر یا قانون‌گذار یا خط‌مشی‌گذار، به نفع یا زیان مردم می‌گذرد.

تقدیم به مردم عزیز ایران؛
مردمی که پیش از ما بودند و با ما بودند و پس از ما خواهند بود؛ مردمی
که در هر زمان، جوهر و ذات میهن عزیز را شکل می‌دهند.

الْمَلِكُ يُؤَمِّدُ لِيَّ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي
جَنَّاتِ النَّعِيمِ (حج، ۵۶)
قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ
فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (بقره، ۹۴)

مقدمه

سخن گفتن از امر حکمرانی، سهل است، آنگاه که شأن آن فهمیده نشود؛ و دشوار است، آنگاه که اهمیت آن ادراک گردد!

عمل حکمرانی نیز شیرین و آسان است، آنگاه که پیامدهایش فهم نشود؛ و وحشت آفرین است، آنگاه که فهمیده شود که هر خطا در این ساحت، تا قیام قیامت، مسئولیت‌زا بوده، پیامدهایی بس دردناک دارد!^۱ به‌ویژه آنگاه که ادراک شود، هر پست، مقام، منزلت و شأن اداری، نوعی امانت مسئولیت‌افزاست.

اگر حیات فردی در دنیا امانت است و ستمگر نادان (ظلوم جهول) را شایسته این امانت‌داری نیست (ر.ک.: احزاب، ۷۲)، پس حیات اجتماعی، متضمن امانت‌داری دقیق‌تر و پرمسئولیت‌تری است؛ بنابراین، حکمرانی در اجتماعات و جوامع انسانی، حکیم‌ترین، عادل‌ترین و داناترین افراد مسئولیت‌پذیر را می‌طلبد.

به هر حال، هنگامی که این مهم به اهل آن سپرده نشود (ر.ک.: نساء، ۵۸)، جامعه دچار افراط و تفریط می‌گردد و دانش در قلب صاحب آن می‌میرد (نهج‌البلاغه، خطبه ۳ و حکمت ۱۳۹) و حتی همان دانشی که پشتوانه حکمرانی و خط‌مشی‌گذاری سالم تلقی می‌شود نیز به مرور از بین می‌رود؛ در حالی که حکمرانی ما و خط‌مشی ما، باید عصاره دانش عصر ما باشد؛ عصاره دانش بشری؛ سطحی از دانش که همه منابع موجود در اختیار جامعه را در امر خطیر خدمت به بندگان خدا، به بهترین مسیرهای مورد رضای حضرت حق، بسیج نماید و به کار گیرد.

حکمرانی، دانشی بسیار مهم و پیچیده است که ناگزیر از خط‌مشی، به مثابه ابزار اصلی خود، بهره می‌گیرد. در نگاه کلاسیک، می‌توان فراگرد خط‌مشی‌گذاری را مشتمل بر هشت مرحله «احساس مشکل^۲ و دسته‌بندی مشکلات»، «تعریف مسئله و اولویت‌بندی مسائل»،

۱. تاریخ گواه است که شیرینی ساده‌انگاری حکمرانی، باعث می‌شود که همراهی این عقوبت دردناک با آن، فهم نشود. هرچند در عالم دنیا، گویا همراهی با عقل، دشوار به نظر می‌رسد؛ ولی در ساحت حقایق متعالی، کسی که ساحت عقل را رها کند و در حالی که نمی‌فهمد «امر حکمرانی» چیست، بی‌درنگ بپذیرد که بر مردمان حکمرانی کند، مغبون است و در عالم آخرت، عاقبت بسیار پر مخاطره و وحشتناکی خواهد داشت!

۲. این مرحله، بسیار مورد تأکید استاد فرهیخته خط‌مشی، آقای دکتر سیدمهدی الوانی است.

«نگارش پیشنهاد و دستور گذاری»، «شکل دهی و طراحی خط مشی»، «تصویب و مشروعیت بخشی به خط مشی»، «راهبری و اجرای خط مشی»، «ارزشیابی و سنجش عملکرد خط مشی» و «درس آموزی از خط مشی و خاتمه بخشی به آن» دانست (پورعزت، ۱۴۰۰). بدیهی است که این مراحل را می توان کم و زیاد کرد؛ آنچه مهم است، جهت و سیرت تلاش های حکمرانان در هر یک از این مراحل است.

علاوه بر این گویا سیستم حکمرانی به جامعیت نمی رسد، مگر آنکه درباره سیستم پشتیبان خط مشی، بسته های خط مشی، رویکرد سناریو مبنای خط مشی، سیستم افراز جامعه هدف حکمرانی، سیستم نگاشت نهادی اجرای حکمرانی، بوم نگاره خط مشی، آزمایشگاه خط مشی، فراگرد خط مشی پژوهی، مدل های خط مشی، نظریه های خط مشی و حکمرانی، داشبورد خط مشی، فراگرد عمل و اقدام در محیط واقعی خط مشی گذاری و حکمرانی، نظریه های عدالت، حکمرانی عادلانه، شاخص های ارزشیابی عملکرد حکومت، آمایش سرزمین، آمایش استعداد های ملی، تصویرپردازی از حکمرانی متعالی، فساد در حکمرانی، کژ حکمرانی و کژ خط مشی، تباه حکمرانی و تباه خط مشی، حکمرانی کاذب، خط مشی کاذب، لابی شناسی در حکمرانی و خط مشی گذاری عمومی، اخلاق در حکمرانی و نظایر آن، به گونه ای مدبرانه و مبتنی بر دانش و پژوهش، تصمیم گیری کند.

در این کتاب بر «مرگ آگاهی در خط مشی گذاری» و «اهمیت در نظر گرفتن ارزش های متعالی در خط مشی گذاری»، تأکید شده است؛ تأکیدی که از سرشت امانت گونگی حکمرانی و خط مشی گذاری در مکتب فکری ما ریشه می گیرد (پورعزت، ۱۴۰۰ الف).

نکته بسیار مهم در بحث از سیستم خط مشی گذاری در حکمرانی متعالی، آن است که تحلیل گران خط مشی در این سیستم، باید بتوانند فراسوی ادعاهای شبه ایدئولوژیک و غیرمنطقی، این تعهد را بپذیرند تا جامعه ای پویا و روبه رشد ایجاد کنند که در آن، رعایت احکام قرآن حکیم امکان پذیر باشد و زمینه های رفاه نسبی، امنیت کامل و آگاهی کافی عامه مردم فراهم آید (پورعزت، ۱۳۸۷ الف).

متأسفانه، کژمرامی برخی از سیاستمداران فریب کار در جهان، موجب می شود که هنگام بی قدرتی از رفاه در جامعه بگویند و هنگامی که به قدرت می رسند، جامعه آلوده به فقر را بستانند؛ در حالی که انجام بسیاری از فرایض و احکام اسلامی و تحقق ارزش های انسانی و اخلاقی، مستلزم رفع فقر و توسعه آزادی فراگیر و نفی استثمار، استعمار و استثمار است؛ برای مثال، کافی است به الزامات حج، زکات، امر به معروف، نهی از منکر و تولی و تبری توجه شود تا مسئولیت خطیر حکومت های تعالی گرا در جوامع اسلامی درک گردد.

تاریخ حکمرانی		حکمرانی در ادیان توحیدی			حکمرانی ما: رویکرد ما به حکمرانی		
اخلاق در حکمرانی		نظریه‌های عدالت نظریه پردازی فلسفی - سیاسی درباره عدالت و حکمرانی عادلانه					تصور پردازی از حکمرانی متعالی
آزمایشگاه خط‌مشی و حکمرانی	خط‌مشی - پژوهی	نظریه‌های خط‌مشی و حکمرانی	مدل‌های خط‌مشی و حکمرانی	طراحی داشبورد خط‌مشی و حکمرانی	سیستم حکمرانی سنجی عملکرد حکومت	سیستم آمایش استعدادها و منابع	
چالش‌های کژ حکمرانی و تباه حکمرانی (مستندسازی)							
فراگرد عمل و اقدام در محیط واقعی حکمرانی و خط‌مشی گذاری عمومی							
طراحی بسته‌های خط‌مشی	رویکرد سناریو مینا به خط‌مشی گذاری و حکمرانی	طراحی سیستم‌افزار جامعه هدف حکمرانی	نگاشت نهادی سیستم حکمرانی	بوم‌نگاره خط‌مشی و حکمرانی			
سیستم پشتیبان خط‌مشی	سیستم پشتیبان حکمرانی	حکمرانی مبتنی بر کلان‌داده	حکمرانی مبتنی بر هوش مصنوعی	سیر تحول دانش حکمرانی			

نمودار مقدماتی: حوزه‌های مهم مطالعه و پژوهش برای رویکرد جامع به خط‌مشی گذاری در حکمرانی متعالی

در جامعه ما، حکایت «حکومت و مردم»، حکایت «برکه و دریاست»! برکه‌ای که به دریا وصل باشد، همواره پاکیزه می‌ماند. حکومت نیز اگر با مردم مرتبط و همراه بماند و در جریان زندگی آن‌ها قرار گیرد، موفق و اثربخش خواهد ماند؛ بنابراین حکومت متعالی، حرمت و احترام تک‌تک آحاد خود را تضمین می‌نماید، در حالی که حکومت‌های تمامیت‌خواه، حمایت مردم خود را از دست داده، به تدریج رابطه آن‌ها با ملتشان سست می‌شود و روبه‌انحطاط می‌گذارند و استمرار سلطه طبقاتی، آن را دچار خمودگی و گسست شبکه‌های مراوداتی با مردم می‌کند.

با این ملاحظات، کتاب حاضر به صورت ذیل سازماندهی شده است. فصل اول به مرگ آگاهی اختصاص یافته و فصل دوم به حکمرانی در پرتو ارزش‌های متعالی پرداخته است. فصل سوم کتاب به احساس مشکل و دسته‌بندی مشکلات عمومی اشاره دارد. فصل چهارم، تعریف مسئله و ضرورت دقت در آن را مد نظر قرار می‌دهد. فصل پنجم به دستورگذاری امانت‌وار

اختصاص یافته است و فصل ششم، به امر مهم طراحی خلاق و هوشمند خط‌مشی می‌پردازد. فصل هفتم ضرورت تصویب آگاهانه و مبتنی بر اخلاص را فارغ از تمایلات حزبی، مد نظر می‌آورد و فصل هشتم به امر مهم اجرا و ضرورت دقت و هوشمندی در مسیر راهبری آن می‌پردازد. در فصل نهم، به ارزشیابی خط‌مشی و آثار عملکردی آن پرداخته شده و در فصل دهم، ضرورت مدیریت دانش و عبرت از عملکرد گذشته، مد نظر قرار می‌گیرد. سپس در فصل یازدهم، بر حکمرانی هم‌آفرینی تکامل‌گرایانه در پرتو یادگیری از جامعه تأکید شده است و سرانجام در فصل دوازدهم، بر مبحث مهم نقش حکمرانی در شکل‌دهی واقعیت آینده پرداخته شده است و ضرورت توجه مستمر به ساخت اجتماعی واقعیت در جامعه اسلامی مد نظر قرار می‌گیرد.

دلیل انتخاب فراگرد هشت مرحله‌ای، تجربه حدود چهار دهه حضور نویسنده در متن مطالعات خط‌مشی، اداره و حکمرانی بوده، اهمیت دقت در تفکیک مراحل گوناگون خط‌مشی‌گذاری، در عین ضرورت درک هم‌آفرینی مستمر خط‌مشی و حکمرانی را در نظر می‌آورد. این کتاب در شرایطی به رشته تحریر درمی‌آید که سال‌ها از انقلاب مشروطه برای مقید ساختن حکومت به اجرای قانون اساسی می‌گذرد؛ ضمن اینکه چهار دهه نیز از انقلاب شکوهمند اسلامی مردم ایران سپری شده است؛ در حالی که ما هنوز نتوانسته‌ایم به خواسته‌های مردم دست یابیم و جامعه‌ای در شأن مردم بزرگوار ایران طراحی کنیم. بنابراین، گویا برخی از مدیران و کارگزاران ما هنوز در چالش‌آزمون‌ها و خطاهای پی‌درپی، روزگار را سپری می‌کنند؛ آزمون‌ها و خطاهای پرچالش و بحران‌سازی که گاه ریشه‌ها و بنیان‌های اعتقادات مردم را آماج پس‌لرزه‌های خود قرار می‌دهند.

در چنین شرایطی، می‌توان ادعا کرد که یک راه نجات، بازاندیشی و بازپردازی مبانی اعتقادی، بر اساس بازگشت «صادقانه و بااخلاص»، به محضر قرآن حکیم و سنت چهارده معصوم «علیهم‌السلام» است؛ گنجینه‌هایی شگرف از دستورالعمل‌های کارا و مؤثر که اگر در جای خود به کار گرفته شوند، درمان‌گر بسیاری از بیماری‌های عصر حاضر خواهند بود؛ گنجینه‌ای که به دور از تعصبات ایدئولوژیک و صرفاً در پرتو کاربست عقلایی اخلاق، دانش و حکمت، جلوه می‌نماید؛ با این ملاحظه که ایدئولوژی، بر هر مبنایی که توسعه یابد، بُت‌ساز و بُت‌ستاست^۱ و راهی

۱. بحث از بت‌وارگی ایدئولوژی، هنگامی جا می‌افتد که به همسانی بت‌های سنگی و چوبی و ایده‌های نظری القائی، تحمیلی، نقدناپذیر و مخالف‌ستیز ایدئولوژی‌ها بیندیشیم. با تأمل بر این واقعیت تاریخی که ایدئولوژیست‌ها در طول تاریخ بسیار خون‌ریزتر و جنایت‌کارتر از بت‌سازان سنگ‌تراش جلوه گر شده‌اند. ببینید که مارکسیست‌ها، فاشیست‌ها، لیبرالیست‌ها، فالانژیست‌ها و صهیونیست‌ها در گذر تاریخ با هموعان خود چه کرده‌اند. به‌ویژه جنایت اخیر صهیونیست‌ها در نسل‌کشی روزهای پایانی سال ۲۰۲۳ در غزه را در نظر آورید.

در گستره اندیشه‌های توحیدی اسلامی ندارد.

سرشت واقعی دین، حکمران را صریح و شفاف، خادم مردم می‌داند^۱ و این خادم بودن، به‌ویژه در پرتو مرگ آگاهی، جلوه‌ای اصیل می‌یابد؛ جلوه‌ای که در دو سویه، جامعه را به راه تعالی سوق می‌دهد. مرگ آگاهی در سویه اخلاقی، موجب درک بی‌ارزشی دنیا و پرهیز از تعارض منافع و روی آوری به اهداف عمومی می‌شود و امانت انگاشتن مسئولیت‌های عمومی را واقع‌نماتر جلوه می‌دهد؛ در حالی که در سویه فنی، موجب محکم کاری و سپردن کار به کاردان، برای اعتباربخشی به سازه‌های توسعه عقلانیت در برساخته‌ها و مفاهیم و مصنوعات ناظر بر حکمرانی، در مسیر شکل دهی به مصنوعات گفتاری، رفتاری و فیزیکی حاصل از اجرای خط‌مشی، می‌گردد؛ یعنی مرگ آگاهی مسیر و هدف خط‌مشی‌ها را هم اخلاقی‌تر و زیباتر می‌سازد و هم فنی‌تر و مستحکم‌تر. در تدوین این کتاب، نویسنده بسیار تحت تأثیر رهنمودها و نوشته‌های دانشمندان شهید، آیت‌الله سیدمحمدباقر صدر، امام سیدموسی صدر، علامه سیدمحمدحسین طباطبایی و علامه عبدالله جوادی آملی قرار گرفته است؛ همچنین لازم می‌داند تا از استادان گرانقدر خود دکتر سیدمهدی الوانی، استاد بهاء‌الدین خرمشاهی، دکتر محمدسعید تسلیمی، دکتر علی رضائیان، استاد پرویز نعمتی، استاد کافی‌زاده و به‌ویژه آیت‌الله میرزا عبدالکریم حق‌شناس و آیت‌الله سیدمحمدرضا علوی تهرانی که در دوران دبیرستان، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری و پس از آن، از محضر آنان بهره فراوان برده، و با راهنمایی آنان، با مجموعه‌هایی از روایات ارزشمند اهل بیت «علیهم‌السلام» آشنا شده است، سپاسگزاری نماید.

نویسنده همچنین از همکاران ارجمند خود، مرحوم دکتر محمدعلی لسانی فشارکی و دکتر میثم علی‌پور، دو خادم بزرگوار قرآن کریم و استاد فرزانه، مصطفی دلشاد تهرانی، معلم سخت‌کوش نهج‌البلاغه و معارف اهل بیت «علیهم‌السلام» و دکتر مجتبی امیری، مبلغ بی‌ادعای اخلاق و حکمت، دکتر حسین خنیفر که متواضعانه خلاقیت خود را در خدمت توسعه دانش به کار می‌گیرد، و به‌ویژه دکتر پاکنوش کیانی که متن حاضر را بارها مطالعه نموده و نویسنده را در اصلاح نکات مبهم آن یاری داده است، سپاسگزار است. در پایان نیز جا دارد از دکتر ابراهیم برزگر، دکتر آراین قلی‌پور، دکتر سیدمحسن علامه، دکتر رحمت‌الله قلی‌پور، دکتر حسن دانائی فرد، دکتر عباس منوریان، دکتر هاشم سوداگر، دکتر علیرضا افضلی، دکتر محمدهادی همایون، دکتر احمد نادری، دکتر داوود مهدوی‌زادگان، دکتر غلامرضا گودرزی

۱. رجوع کنید به احوال حضرت عیسی «علیه‌السلام» در خدمت به حواریون و عامه مردم عصر خویش، در حالی که او کلمه خدا بود (نساء، ۱۷۱).

و مهندس احمد میرزایی که بارها مورد مشاوره و همفکری نویسنده بوده‌اند، قدردانی گردد. به‌ویژه بدین‌وسیله از دکتر سیدمحمد مقیمی، با نگاه بلیغی که به ضرورت آخرت‌گرایی و اخلاص در امر مهم حکمرانی دارد و دکتر عباس نرگسیان و دکتر محمدرضا سعیدی هرسینی که اهمیت این نگاه به حکمرانی را به خوبی درک کرده‌اند، سپاسگزاری می‌شود. تأکید بر این نکته لازم است که دکتر پاکنوش کیانی، کار را از مشاوره کلی فراتر برده، در بسیاری از موارد، ایرادها و اشکالات علمی نویسنده را نیز برطرف ساخته، وارد حریم ویرایش علمی شده است و در سرتاسر این مسیر چندساله، باور امین و مشفق نویسنده بوده است. همچنین بر خود واجب می‌دانم که از زحمات بی‌دریغ سرکار خانم نوشین قبدیان که ویراستاری فنی کتاب را برعهده گرفت و سرکار خانم افسانه عزیزاده که صفحه‌آرایی و طراحی دقیق نمودارهای کتاب را انجام داد، سپاسگزاری کنم.

این مقدمه را با یاد استاد بزرگوار، مرحوم آیت‌الله دکتر احمد احمدی که همواره محققان را از اعتماد به ترجمه‌های ضعیف متداول روایات اهل بیت «علیهم‌السلام» بر حذر می‌داشت و باور داشت که تا رسیدن به ترجمه‌ای کم‌نقص، سترگ و درخور این روایات ارزشمند، راه زیادی در پیش است (احمدی، ۱۳۸۹)، به پایان می‌برم.

اما چرا مرگ آگاهی! دال محوری همه سخنان این کتاب، آن است که «حکمران و خط‌مشی‌گذار، باید در هنگام حکمرانی، کفن‌پوش باشد» جالب توجه است که نویسنده، از دوران آغاز به نگارش این کتاب، به‌ویژه از حدود سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ چندین تجربه نزدیک به مرگ را درباره خود و دوستان نزدیکش دریافت کرده است؛ تجربه‌هایی بس ارزشمند و گاهی جبران‌ناپذیر: گویا همه ما باید بپذیریم که «مرگ همواره در کمین است؛ پس بهتر است که پاکیزه‌تر زندگی کنیم». در حالی که سخن گفتن از امر حکمرانی نیز دشوار است و سخن گفتن از رعایت عدل و عدالت در حکمرانی، دشوارتر! در این امر دشوار، از حضرت حق یاری می‌طلبم و به او پناه می‌برم و توکلت علی‌الحی الذی لایموت.

حکمران باید مرگ آگاهانه و مرگ‌باور باشد تا بتواند به ورای مرگ خویش بیاندیشد و برای نسل‌های پی‌درپی انسان‌های پس از خویش، چاره‌اندیشی ناصح و امین باشد؛ گویا حکمران مرگ آگاه، قابل اعتمادتر است.

علی اصغر پورعزت

استاد دانشکده‌گان مدیریت و رئیس دانشکده حکمرانی دانشگاه تهران

بهار ۱۴۰۳